

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARKAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI, CHORVACHILIK VA
BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITET

Ro'yxatga olindi:
№ BD-60810900 – 1.24
* 29 08 2024 y

"TASDIQLAYMAN"
O'quv ishlari bo'yicha prorektor
q.x.f.d., professor
Elmurodov A.A.
08 2024

OZIQBOP EKINLAR YETISHTIRISHDA TALMI VA SUG'ORMA
DEHOONCHILIK

ISHCHI O'QUV DASTURI (SILLABUSI)
(Sirtqi ta'lim 4-bosqich talabalari uchun)

Bilim sohasi: 800000 – Qishloq, o'rmon baliq xo'jaligi va veterinariya
Ta'lim sohasi: 810000 – Qishloq xo'jaligi
Ta'lim yo'nalishlari: 60810900– Agronomiya (yem-xashak ekinlari)
60812200– O'simlikshunoslik (yaylov cho'l o'simlikshunosligi)

Samarqand - 2024

Fanning ishchi o'quv dasturi (sillabusi) 202__ - yilda tasdiqlangan o'quv reja va fan dasturiga muvofiq ishlab chiqildi.

Tuzuvchi:

Saidov Dj. - SamDVMCHBU "Agrotexnologiya, ishlab chiqarishni mexanizatsiyalashtirish va avtomatlashtirish" kafedrasining assistenti

Taqrizchilar:

Sanaqulov A.L. - Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Biokimyo instituti professori, q.x.f.d.

Rizayev Sh. - Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti "Agrobiotexnologiya" kafedrasi dotsenti q.x.f.doktori

Fanning ishchi o'quv dasturi (sillabusi) "Agrotexnologiya, ishlab chiqarishni mexanizatsiyalashtirish va avtomatlashtirish" kafedrasining 2024 yil "___" _____dagi "___" - son yig'ilishida muhokamadan o'tgan va fakultet Kengashida muhokama qilish uchun tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri

A.Xasilbekov

Fanning ishchi o'quv dasturi (sillabusi) "Agrotexnologiya" fakulteti kengashida muhokama etilgan va foydalanishga tavsiya qilingan (2024 yil "___" _____dagi ___-sonli bayyonnoma).

Fakultet kengashi raisi:

E.Berdimuratov

Kelishildi:

O'quv-uslubiy boshqarma

boshlig'i, professor v.b.: Ro'ziqulov R.F.

Fan Sillabusi
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti

Fan to'g'risida ma'lumot

Fan shifri: OEYLS 1606

Fan nomi: –“Oziqabop ekinlar yetishtirishda lalmi va sug'orma dehqonchilik”

Semestr/yil: 8-semestr/2024-2025 o'quv yili

Kafedra: “Agrotexnologiya, ishlab chiqarishni mexanizatsiyalashtirish va avtomatlashtirish”

Soatlar kreditlar: 6,0 ECTS (28 auditoriya soati, 152 soat mustaqil ta'lim)

Ma'ruza	Amaliy mashg'ulot	Laboratoriya mashg'ulotlari	Mustaqil ta'lim	Jami
10	14	4	152	180

Fan bo'yicha mashg'ulotlarning joylashuvi:

Auditoriya vaqti: dars jadvaliga asosan

Talablar:

Fan uchun mas'ul kafedralar: “Agrotexnologiya, ishlab chiqarishni mexanizatsiyalashtirish va avtomatlashtirish”

Instruktor to'g'risida ma'lumot

Kafedra joylashgan joyi: SamDVMCHBU, 5-o'quv binosi, 527-xona

Telefon: +99893 724 16 16 ish telefoni; mobil: +99893 724 16 16

E.mail: saydullo@mail.ru Ish vaqti: Uchrashuvga ko'ra

I. Fanni o'qitishdan maqsad talabalarga lalmi va sug'orma dehqonchilik yerlardan oqilona foydalanish, tuproq unumdorligini saqlash, oshirish, begona o'tlarning biologik xususiyatlarini hisobga olgan holda kurash choralarini to'g'ri amalga oshirish, yerlarga sifatli ishlov berish, ekinlarni navbatlab ekish va dehqonchilik tizimini ilmiy asosda tashkil etish, qishloq xo'jalik ekinlarini yetishtirishning agrotexnik usullarini takomillashtirish va navlarni yaxshilashga qaratilgan ilmiy tadqiqot ishlarini o'tkazish, eng samarali agrotexnik usullarni va navlarni ishlab chiqarishga joriy etish uslublarini o'rgatishdan iborat.

II. Fanning asosiy vazifasi lalmi va sug'orma dehqonchilik yerlardan oqilona foydalanish, begona o'tlarga qarshi oldini oluvchi, agrotexnik va kimyoviy kurash choralarini uyg'unlashgan holda olib borish, yerlarga ishlov berish, ekinlarni ekish usullari, almashlab ekish, dehqonchilik tizimi, ilmiy tadqiqot ishlarini o'tkazish bo'yicha ko'nikmalar hosil etishdan iborat.

III. Fanni o'zlashtirish natijasida talaba

- O'zbekistonda – “Oziqabop ekinlar yetishtirishda lalmi va sug'orma dehqonchilikning hozirgi holati va istiqbollari. Sug'oriladigan va lalmikor yerlarda dehqonchilikning asosiy xususiyatlari. “Oziqabop ekinlar yetishtirishda lalmi va sug'orma dehqonchilik” fanining rivojlanish tarixi. Fanning rivojlanishida olimlarning tutgan o'rni.

Lalmi va sug'orma dehqonchilikda o'simliklarning hayot omillari, dehqon-chilik qonunlari, tuproq unumdorligini saqlash va oshirish, begona o'tlarga qarshi kurash, erga ishlov berish, almashlab ekish va dehqonchilik tizimlarini o'rgatadigan fan sifatida tasavvurga ega bo'lishi kerak.

-Lalmi va sug'orma sharoitda o'simliklarning yorug'lik, harorat, havo, oziq va suvga bo'lgan talabi. Begona o'tlar va ularning qishloq xo'jalik ekinlarga keltiradigan zarari to'g'risida Yerga ishlov berishning umumiy masalalari, maqsadi va vazifalari; erga ishlov berish qurollari va yerga mexanikaviy ta'sir etish; Yerni ishlashdagi texnologik jarayonlar: qatlamni agdarish, yumshatish, aralashtirish, zichlash, tekislash, egat, pol,

cheklar olish, Yerlarni ekin ekishga tayyorlash. Yerlarni joriy tekislash, chizellash, boronalash va molalash. qishloq xo'jalik ekinlarini ekish usullari to'g'risida ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.

- Oziqabop ekinlarini ekish usullari. O'g'itlarni qo'llash, yerni ishlash, begona o'tlar, o'simlik kasalliklari va zararkunandalariga, qurg'okchilikka, suv va shamol eroziyasiga qarshi kurashning maxsus choralari, sug'orish va zax qochi-rish, ishlab-chiqarishni tashkil qilish. Ilg'or xo'jaliklarning erdan unumli foydalanish va dehqonchilik madaniyatini ko'tarish tajribalari malakasiga ega bo'lishi kerak.

IV. O'qitish usullari:

Fanni o'qitish jarayonida zamonaviy uslublardan foydalanish, sohadagi muammolarni ta'limning ommaviy shakllari bilan bog'lab, talabalarning nazariy bilimlarini amaliy mashg'ulotlar orqali mustahkamlab borish lozim. O'quv materiallarini talabalar tomonidan unumli o'zlashtirish uchun ko'rgazmali qurollar o'qitishning texnik vositalari, Yaylovshunoslik va yaylovlar melioratsiyasi xizmati bo'yicha chop etilgan ma'ruza matnlaridan keng foydalanish, talaba bilimini baholash tizimini joriy etish. Ma'ruza mashg'ulotlarida ilg'or pedagogik texnologiyalar foydalaniladi.

“Oziqabop ekinlar yetishtirishda lalmi va sug'orma dehqonchilik” kursini loyihalashtirishda quyidagi asosiy konseptual yondoshuvlardan foydalaniladi:

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim.

Tizimli yondoshuv.

Faoliyatga yo'naltirilgan yondoshuv.

Dialogik yondoshuv.

Hamkorlikdagi ta'limni tashkil etish.

Muammoli ta'lim.

V. Fanning tarkibiy tuzilishi:

5.1. “Oziqabop ekinlar yetishtirishda lalmi va sug'orma dehqonchilik” fanidan rejalashtirilgan ma'ruza mashg'ulotlarining kalendar tematik rejasi

Ma'ruza mashg'ulotlarining:			
№	mavzulari	rejasi	soat
1-modul. Lalmi va sug'orma dehqonchilik fanining maqsadi, vazifalari			
1.1.	Kirish. Oziqabop ekinlar yetishtirishda lalmi va sug'orma dehqonchilik fanining maqsadi, vazifalari va halq xo'jaligidagi ahamiyati.	1.1.1. Kirish, lalmi va sug'orma dehqonchilik fanining maqsadi fanining rivojlanish tarixi. 1.1.2. Lalmi va sug'orma dehqonchilik fanining vazifalari rivojlantirish istiqbollar 1.1.3. Lalmi va sug'orma dehqonchilik fanining halq xo'jaligidagi ahamiyati	2
1.2.	Lalmikor yerlarni shudgorlash va yerni ekishga tayyorlash	1.2.1. Ekish oldidan tuproqqa ishlov berish: 1.2.2. Yerni ekin ekkandan keyin ishlash. 1.2.3. Qishloq xo'jalik ekinlarini ekish usullari muddatlari, chuqurligi, urug' ekish me'yori.	2
2-modul. Lalmikor va sug'oriladigan yerlarda oziqabop ekinlarni ekish usullari			
2.1.	Lalmikor yerlarda oziqabop ekinlar begona o'tlari va ularga qarshi kurash	2.1.1. Lalmikor yerlarda oziqabop ekinlar 2.1.2. Begona o'tlari va ularga qarshi kurash	2

9. Qishloq xo'jaligida islohotlarni chuqurlashtirishga doir qonun va me'yoriy hujjatlar. I va II qismlar. Toshkent. 1998 yil.

10. Mo'minov K., Bobomirzayev P., Izbosarov B., Nosirov B., Mo'minova Z. "Dehqonchilik va melioratsiya" fanidan laboratoriya ishlari va amaliy mashg'ulotlar. O'quv qo'llanma. "Lesson Press" nashriyoti, Toshkent. 2021 yil.

11. Ramazonov O., Yusupbekov O. Tuproqshunoslik va dehqonchilik. Darslik. "Sharq" nashriyot-matbaa Toshkent. 2003 yil.

12. Xalikov B., Namozov F. Almaslab ekishning ilmiy asoslari [Matn] Kitob. "Nashirlik yog'dusi" nashriyoti Toshkent 2016 yil.

Axborot manbaalari

13. <https://www.gov.uz/uz>

14. <https://lex.uz/uz>

15. <http://www.ziynet.uz/>

16. <https://www.edu.uz/uz>

VIII. Baholash

Talabalarning fanlarni o'zlashtirishi 5 ballik tizimda baholanadi.

5 (a'lo) baho:

Xulosa va qaror qabul qilish;

Ijodiy fikrlar olish;

Mustaqil mushohada yurita olish;

Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish;

Mohiyatini tushunish;

Bilish, aytib berish;

Tasavvurga ega bo'lish;

4 (yaxshi) baho:

Mustaqil mushohada yurita olish;

Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish;

Mohiyatini tushunish;

Bilish, aytib berish;

Tasavvurga ega bo'lish;

3 (qoniqarli) baho:

Mohiyatini tushunish;

Bilish, aytib berish;

Tasavvurga ega bo'lish;

2 (qoniqarsiz) baho:

Dasturni o'zlashtirmaganlik;

Fanning mohiyatini bilmaslik;

Aniq tasavvurga ega bo'lmaslik;

Mustaqil fikrlay olmaslik.

2.2.	Sugoriladigan yerlarda kuzgi va bahorgi haydov. Galladan bo'shagan maydonlarda yerlarni haydash. Oziqabop ekinlar ekish usullari	2.2.1. Qishloq xo'jalik ekin-laridan yuqori va sifatli hosil olishda kuzgi shudgorning ahamiyati. 2.2.2. Kuzgi shudgorni o'tkazish muddatlari, chuqurligi. 2.2.3. Yerni kuzda qo'sh qavatlab shudgorlash, haydash chuqurligini tabaqalashtirish, haydalma qatlam qalinligi va uni oshirish usullari.	2
2.3.	Bir va ko'p yillik yem-xashak o'tlari yetishtirish texnologiyasi	2.3.1. Ekish oldidan tuproqqa ishlov berish: 2.3.2. Yerni ekin ekkandan keyin ishlash. 2.3.3. Qishloq xo'jalik ekinlarini ekish usullari muddatlari, chuqurligi, urug' ekish me'yori.	2
Jami:			10

5.2. "Oziqabop ekinlar yetishtirishda lalmi va sug'orma dehqonchilik" fanidan rejalashtirilgan amaliy mashg'ulotlarining kalendar tematik rejasi

Amaliy mashg'ulotlarining:			
№	mavzulari	rejasi	soat
1.	Lalmikor yerlarda shudgor sifatini aniqlash usullarini o'rganish.	1. Lalmikor yerlarda shudgor sifatini aniqlash 2. Shudgor sifatini aniqlash usullarini 3. Shudgor sifatini talablari	2
2.	Lalmikor yerlarda ekiladigan oziqabop ekinlarning urug' ekish me'yorlarini aniqlash	2.2. Ekish oldidan tuproqqa ishlov berish: 2.2. Yerni ekin ekkandan keyin ishlash. 2.3. Qishloq xo'jalik ekinlarini ekish usullari muddatlari, chuqurligi, me'yori	2
3.	Lalmikor yerlarda uchraydigan begona o'tlarni turlarini o'rganish	3.1. Begona o'tlar ularning dehqonchilikka keltiradigan zarari. 3.2. Begona o'tlarning biologiyasi 3.3. Begona o'tlarning ko'payishi va tarqalish yo'llari	2
4.	Lalmikor yerlarda begona o'tlarni hisobga olish	4.1. Parazit va noparazit begona o'tlar (haqiqiy va yarim tekinox'r) ularning vakillariga tavsif. 4.2. Dalalami begona o'tlar bilan ifloslanganligini hisobga olish 4.3. Begona o'tlarning tarqalishini oldini olish va ularga qarshi qiruvchi	2
5.	Lalmikor yerlarda begona o'tlarga qarshi kurash	5.1. Begona o'tlarning tarqalishini oldini olish va ularga qarshi qiruvchi yoki agrotexnik kurashish choralari 5.2. Tekinox'r o'tlarga qarshi maxsus kurash choralari. 5.3. Begona o'tlarga qarshi kimyoviy kurash choralari.	2
6	Arpa, makkajo'xori va boshqa ekinlarda qollash	6.1. Gerbitsidlarni klasifikatsiyasi 6.2. Gerbitsidlarning qo'llash usullari	2

	uchun tavsiya etilgan gerbitsidlar va ularni qo'llash	6.3. Gerbitsidlarni solish me'yorini aniqlash	
7.	Lalmikor yerlarda yetishtiriladigan oziqabop ekinlar uchun o'g'it sarflarini hisoblash	7.1. Qishloq xo'jalik ekinlarining oziq element lariga bo'lgan talabi. 7.2.O'smliklar hayotida makro va mikro elementlarning roli. 7.3.Dehqonchilikda N.P.K almashlab ekishda ahamiyati	2
Jami			14

5.3. "Oziqabop ekinlar yetishtirishda lalmi va sug'orma dehqonchilik" fanidan rejalashtirilgan laboratoriya mashg'ulotlarining kalendar tematik rejasi

Laboratoriya mashg'ulotlarining:			
№	mavzulari	rejasi	soat
1.	Lalmi va sug'oriladigan yerlarda kuzgi bug'doy va arpani yetishtirish agrotexnika tadbirlar rejasini tuzish	1.1. Kuzgi bugdoy va arpani umumiy morfologiyasi, 1.2. Kuzgi bugdoy va arpaning biologik xususiyatlari 1.3.Donli ekinlarning rivojlanish fazalari	2
2.	Lalmi yerlarda yetishtiriladigan oziqabop ekinlarning iqtisodiy samaradorligini aniqlash	2.1. Lalmi yerlarda yetishtiriladigan oziqabop ekinlarning iqtisodiy samaradorligini aniqlash. 2.2. Oziqabop ekinlarning ketgan xarajatlarni aniqlash	2
Jami			4

VI. "Oziqabop ekinlar yetishtirishda lalmi va sug'orma dehqonchilik" fanidan rejalashtirilgan talabalar mustaqil ta'limining kalendar tematik rejasi

№	Mustaqil ta'lim mavzulari	Berilgan Topshiriqlar	Hajmi (soatda)
1	O'zbekiston Respublikasining lalmikor va sug'oriladigan yerlardan foydalanish to'g'risidagi qonun va qarorlari	Referat yozib, tayyorlash.	8
2	Lalmikor yerlar sifatini baholash tartibi	Adabiyotlardan tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	8
3	Lalmikor yerlarda beda yetishtirish texnologiyasi	Referat yozib, tayyorlash.	8
4	Lalmikor yerlarda tuproq unumdorligini oshirish chora tadbirlari	Referat yozib, tayyorlash.	8
5	Lalmikor yerlarda tabiiy namlikni saqlash chora tadbirlari	Adabiyotlardan tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	8
6	Lalmikor yerlarda resurstejamkor texnologiyalar	Referat yozib, tayyorlash	8
7	Makkajuxori, juxori, kungaboqarni silos uchun yetishtirish texnologiyasi	Referat yozib, tayyorlash.	8
8	Xashaki sabzi biologiyasi va yetishtirish texnologiyasi	Referat yozib, tayyorlash.	8

9	Oraliq ekinlar etishtirish texnologik xaritasihsni tuz	Adabiyotlardan tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	8
10	Oziqabop ekinlarni takroriy ekinlar sifatida yetishtirish texnologik xaritasini tuzish	Referat yozib, tayyorlash.	8
11	Yem-xashak va ferma oldi almashlab ekish sxemalarini o'rganish	Adabiyotlardan tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	8
12	Lalmikor yerlarda beda yetishtirish texnologiyasi	Referat yozib, tayyorlash.	8
13	Lalmikor yerlar sifatini baholash tartibi	Referat yozib, tayyorlash	8
14	Lalmikor yerlarda beda yetishtirish texnologiyasi	Referat yozib, tayyorlash.	8
15	Oraliq ekinlar etishtirish texnologik xaritasihsni tuz	Adabiyotlardan tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	8
16	Oziqabop ekinlarni takroriy ekinlar sifatida yetishtirish texnologik xaritasini tuzish	Referat yozib, tayyorlash.	8
17	Oraliq ekinlar etishtirish texnologik xaritasihsni tuz	Eopshiriqlarni bajarish	8
18	Oziqabop ekinlarni takroriy ekinlar sifatida yetishtirish texnologik xaritasini tuzish	Referat yozib, tayyorlash.	8
19	Yem-xashak va ferma oldi almashlab ekish sxemalarini o'rganish	Adabiyotlardan tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	8
Jami			152

VIII.Adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar

1. Ochilov E., Uraimov T. Dehqonchilikda ilmiy izlanish asoslari. Darslik. "Tafakkur nashriyoti" Toshkent. 2013 yil.
2. Mo'minov K., Azimboyev S.A., Sanaqulov A., Berdiboyev Ye., Kenjayev Yu. Dehqonchilik ilmiy izlanish asoslari bilan. O'quv qo'llanma. "TURON-IQBOL" nashriyoti, Toshkent. 2014 yil.
3. Sulaymanov B., Umurzoqov E., Nasirov B., Xikmatov Sh. Parazit begona o'tlar bioekologiyasi va ularga qarsi kurash choralari. O'quv qo'llanma. "Lesson Press" nashriyoti, Toshkent. 2022 yil.
4. Artukmetov Z., Sheraliev H. Ekinlarni sug'orish asoslari. O'quv qo'llanma. "Avto-nashr" Toshkent. 2007 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar:

5. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda erkin va farovon yashaylik. "Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 52 bet.
6. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent, "O'zbekiston" nashriyoti, 2022 yil. – 416 bet.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5696 son Farmoni.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 31-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi PQ-187-son qarori.